

Pisanje — vještina koja prati čitanje i slušanje

Problemi grešaka i kako ih treba ispravljati

Praćenje rada učenika i njegovo vrednovanje

Organizacija *otvorenog dana* provodi se na tri razine:

- promatranje rada s učenicima (u pojedinim jezicima),
- stručno predavanje o temi koja je prezentirana,
- diskusija i donošenje zaključaka koji služe kao povratna informacija koja se ugrađuje u sistem.

Za svaki *otvoreni dan* priprema se radni materijal kojim se koriste učenici, predlaže se artikulacija i opis sata za nastavnike za svaki ogleдни sat posebno i razrađuju stručne informacije o inovaciji o kojoj je riječ.

Iskustva, zaključci nastavnika i stručne informacije stečene u *otvorenom danu* prenose se u pisanom obliku preko Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske svim savjetnicima stranih jezika i rukovoditeljima stručnih aktiva.

Stručni aktivni u gradovima proučavaju na svojim sastancima dobivene didaktičke i stručne informacije, a uz to nastavnici koji su prisustvovali *otvorenom danu* interpretiraju i prenose svoja iskustva ostalim nastavnicima.

Zaključci ovih skupova objedinjuju se u informaciju koja služi za nastavak djelatnosti; samo se na taj način može koordinirati rad oko uvođenja inovacija u čitavoj republici.

Idući se stupanj desiminacije provodi u stručnim aktivima organizacije odgoja i obrazovanja, gdje se informacije prenose onim nastavnicima koji nisu sudjelovali u radu aktiva grada.

Kako je ovo tek prva godina rada, ima još mnogo teškoća s obzirom na organizaciju i financiranje ove djelatnosti. Međutim, velik interes nastavnika i spoznaja da je ovakav pristup obrazovanju korisnika (nastavnika i učenika) prihvaćen, o čemu najbolje govori i broj nastavnika koji surađuju u pojedinim skupovima, najbolja je motivacija da se takvim radom nastavi.

Ljiljana Matić

IZ RADA NASTAVNOG CENTRA ZA USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA I PROFESORA ENGLESKOG JEZIKA

Uvodne napomene

Zakon o vaspitanju i obrazovanju SAP Vojvodine¹ utvrdio je u poglavlju o stručnom radu osnovne zadatke u oblasti unapređivanja, ostvarivanja i izgrađivanja politike obrazovanja, sistema vaspitanja i razvitka pedagoške i andragoške teorije i prakse. Između ostalog, precizno je razradio i utvrdio zadatke u oblasti oko stručnog, idejnog, pedagoško-psihološkog i metodičkog usavršavanja nastavnika i saradnika u vaspitno-obrazovnim organizacijama i odredio nosioce realizacije svih utvrđenih zadataka

¹ Zakon o vaspitanju i obrazovanju. Službeni list SAPV br. 14 od 16. juna 1977. godine, str. 752—758.

(vaspitno-obrazovne organizacije i njihove asocijacije, regionalni prosvetno-pedagoški zavodi, Pedagoški zavod Vojvodine i organizacije udruženog rada čija je osnovna delatnost stručni ili naučno-stručni rad u oblasti vaspitanja i obrazovanja).

Međupštinski prosvetno-pedagoški zavod u Novom Sadu, kao jedan od nosilaca realizacije zadataka u stručnom radu i, posebno, zadataka iz oblasti stručnog usavršavanja nastavnika i saradnika u nastavi obavio je iscrpne analize svih relevantnih pitanja vezanih za rad oko usavršavanja, a u okviru toga naročito pitanja iznalaženja što efikasnijih vidova i oblika rada u ovoj oblasti.

Na osnovu opsežnih i temeljitih analiza i diskusija iskristalisao se jedan broj zajedničkih stavova i postavki. Prema njima, rad oko stručnog usavršavanja nastavnika i saradnika u nastavi treba:

— da obezbedi sistematsko i celovito usavršavanje nastavnika za izvođenje vaspitno-obrazovnog rada i da obuhvati kako uže stručne tako i pedagoško-psihološke i idejno-političke teme i sadržaje;

— da obezbedi kontinuirano, smišljeno i plansko uključivanje nastavnika u oblike i sadržaje usavršavanja koji su za određenu nastavnu oblast najracionalniji i u datom trenutku najneophodniji;

— da omogući stalno nadograđivanje i bogaćenje stručnih metodičkih i pedagoško-psiholoških znanja putem povišavanja i proširivanja zahteva i sadržaja sa svakim novim programom usavršavanja i svakim ciklusom tog programa;

— da omogući sagledavanje, analiziranje i uopštavanje rešenja iz prakse, posebno vezano za primenu novih programa i programskih zahteva i sadržaja;

— da omogući neposredniji kontakt sa predmetnim nastavnicima i ostvari viši stepen individualizacije u radu na stručnom usavršavanju.

Navedeni zajednički stavovi poslužili su kao osnov za donošenje zaključka: željeni ciljevi u stručnom usavršavanju najracionalnije i najefikasnije se mogu ostvariti u okviru delovanja specijalizovanih organizacionih jedinica lociranih pri vaspitno-obrazovnim organizacijama, jedinica u kojima bi istaknuti praktičari, prosvetni savetnici u Zavodu i stručnjaci sa fakulteta i instituta zajednički kreirali i realizirali programe celovitog i permanentnog usavršavanja. Ovakve organizacione jedinice nazvane su nastavnim centrima, i u ovom trenutku na teritoriji Međupštinskog prosvetno-pedagoškog zavoda u Novom Sadu — pored Nastavnog centra za usavršavanje nastavnika i profesora stranih jezika — radi još ukupno šest drugih nastavnih centara.

Nastavni centar za usavršavanje nastavnika i profesora stranih jezika za sada obuhvata samo nastavnike i profesore engleskog jezika u osnovnoj školi. No u planu je da se u narednom periodu obezbedi formiranje centra i za ostala tri strana jezika i na oba nivoa škola za opšte vaspitanje i obrazovanje (osnovne škole i škole za zajedničko srednje vaspitanje i obrazovanje).

Formiranje Nastavnog centra za usavršavanje nastavnika i profesora engleskog jezika u osnovnoj školi

Formiranje Nastavnog centra za usavršavanje nastavnika i profesora engleskog jezika u osnovnoj školi prethodio je rad u okviru lektorskih vežbi. Međupštinski prosvetno-pedagoški zavod u Novom Sadu inicirao je

korišćenje ovog oblika rada još u 1972/73. školskoj godini. Potreba za njime konstatovana je u okviru vršenja pedagoško-instruktivnih uvida a iz sledećih razloga:

— neujednačen nivo jezičkog obrazovanja u kadrovskim školama (više pedagoške škole, pedagoške akademije, filozofski/filološki fakulteti);

— neujednačeno vreme boravka nastavnika u sredinama čiji jezik predaju ili potpuno odsustvo takvog boravka;

— izolacija pojedinih nastavnika u manjim mestima i nerazvijenijim školama;

— vremenska udaljenost od završetka perioda redovne jezičke obuke.

Navedeni razlozi nametnuli su ideju da se po jezicima i sa manjim grupama nastavnika organizuje rad oko osvežavanja u prvom redu izgovora, a zatim i ostalih jezičkih disciplina. Za ovaj rad angažovani su izvorni govornici — lektori na katedrama za strane jezike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Programiranje rada lektorskih vežbi vršeno je u dogovoru sa prosvetnim savetnicima za strane jezike i predstavnicima Opštinskog aktiva nastavnika stranih jezika, a na bazi kursnog, tematskog i kontinuiranog rada. Zaslugu pažnju činjenica da je tokom petogodišnjeg organizovanja lektorskih vežbi, ovim oblikom rada obuhvaćeno 60% svih nastavnika stranih jezika (engleski, nemački, ruski) na teritoriji Međuopštinskog prosvetno-pedagoškog zavoda u Novom Sadu.

Nastavnici stranih jezika su veoma rado prihvatili ovaj oblik rada i pored činjenice da su se u njega uključivali dobrovoljno, po ličnom izjašnjavaњу, da je rad bio organizovan u večernjim časovima i da su često putovali i iz udaljenijih mesta.

Budući da su lektorske vežbe pokazale da postoji potreba za realizacijom jednog kontinuiranog programa sa manjom grupom nastavnika i da realizacija takvog programa pruža optimalne uslove i mogućnosti za povećavanje stručnog znanja predmetnih nastavnika, pristupilo se razradi ideje o formiranju nastavnog centra.

Nastavni centar za usavršavanje nastavnika engleskog jezika osnovnih škola formiran je u 1977/78. školskoj godini pri Osnovnoj školi »Svetozar Marković Toza« u Novom Sadu.

Projekt za formiranje tog Centra predvideo je da se rad oko usavršavanja izvodi u dva ciklusa. Za prvi ciklus predvidelo se da se program rada realizuje u tri godine, svake godine sa novom grupom nastavnika, i da obuhvati opšte stručne i pedagoške teme i sadržaje, kako bi se obezbedilo da svi izvođači nastave engleskog jezika u osnovnoj školi steknu potpun uvid u sadašnji trenutak razvoja teorije i prakse nastave engleskog jezika. (Celovit program rada prvog ciklusa realizovan je zaključno sa majem 1979/80. godine). U okviru drugog ciklusa predviđa se da se za svaku narednu školsku godinu sačinjavaju programi rada koji bi uneli nove, proširene zahteve i sadržaje i koji bi bili namenjeni posebno formiranim grupama nastavnika i profesora, zavisno od specifičnih potreba nastave, želja i potreba samih nastavnika. (Priprema projekta programa rada na ovim principima za 1980/81. školsku godinu upravo je u toku).

Proces formiranja Centra odvijao se na sledeći način:

— Stručno veće Međuopštinskog prosvetno-pedagoškog zavoda u Novom Sadu razmatralo je i usvojilo predlog Projekta organizacije i rada Nastavnog centra za usavršavanje nastavnika i profesora engleskog jezika.

— Pedagoško veće Osnovne škole »Svetozar Marković Toza« u Novom Sadu prihvatilo je predlog sadržan u Projektu da se pri ovoj školi formira nastavni centar i da svakog predmetnog nastavnika, iskusnog i istaknutog profesora engleskog jezika, odredi za mentora u Centru.

— Izvršni odbor Samoupravne interesne zajednice za opšte obrazovanje i vaspitanje odobrio je formiranje Centra pri pomenutoj osnovnoj školi i obezbedio potrebna finansijska sredstva: a) za opremanje Centra neophodnim tehničkim pomagalicama i nastavnim sredstvima, b) za finansiranje rada mentora u Centru po principu 50% radnog vremena u nastavi u školi i 50% radnog vremena u Centru; c) za finansiranje držanja teoretskih predavanja.

— Regionalni aktiv nastavnika i profesora engleskog jezika u osnovnim i srednjim školama i predstavnici Instituta za strane jezike i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu verifikovali su predloženi program rada u Centru i dali određene dopune i izmene.

— Stručno veće Zavoda i Izvršni odbor SIZ-a za opšte obrazovanje i vaspitanje zadužili su prosvetnog savetnika za engleski jezik u Zavodu da rukovodi radom tog Centra i obezbeđuje nesmetanu realizaciju utvrđenog programa rada.

Neke karakteristike programa rada u Nastavnom centru za usavršavanje nastavnika i profesora engleskog jezika

Osnovna programska orijentacija I ciklusa rada u Nastavnom centru zasnovana je na stavu da rad oko stručnog usavršavanja nužno podrazumeva punu koordinaciju rada na povećavanju teoretskih i stručnih znanja i njihove primene u nastavi. U tom je cilju organizovan prikaz demonstracionih časova na kojima su teoretske postavke savremenih metodičkih kretanja konkretizovane na realizaciju sadržaja utvrđene, date nastavne jedinice. Demonstracione nastavne časove realizuje mentor u Nastavnom centru uz teoretsku pripremu i pomoć prosvetnog savetnika pri izboru metoda i oblika rada i pri pripremi i odabiru adekvatnog jezičkog materijala.

Program rada, dalje, obuhvata prikaz odabranih tema iz pedagogije, psihologije, metodike nastave engleskog jezika, teorije o jeziku i teorije gramatike s ciljem da se polaznici Nastavnog centra detaljnije upoznaju sa opštim stavovima i teoretskim postavkama na kojima zasnivaju svoj nastavni rad i vrše odabir nastavnih postupaka.

Program rada, na kraju, obuhvata i vežbe iz fonetike i fonologije i vežbe iz jezika koje vodi lektor, izvorni govornik i kojima je cilj da doprinesu osvežavanju i povišavanju znanja iz jezika.

Programska orijentacija I ciklusa rada predviđa kao prateću aktivnost savladavanje tehnike korišćenja audiovizualnih sredstava, proučavanje stručne literature, razmenu iskustava o svim pitanjima od neposrednog interesa te važnost, izradu i umnožavanje dopunskog radnog materijala.

Sumarno prikazano, program rada Nastavnog centra u I ciklusu obuhvata pet tematskih oblasti:

- pregled razvoja lingvističkih teorija (sa 7 teoretskih predavanja),
- fonetiku i fonologiju (sa 6 teoretskih predavanja i 10 časova vežbi),
- vežbe iz jezika: konverzaciju i gramatiku (sa 16 časova vežbi),
- teorijsko-metodičke principe nastave engleskog jezika (sa 6 tematskih izlaganja i 10 časova tematski usmerenih diskusija po unapred dostavljenim pisanim materijalima),

— praktičnu primenu savremenih oblika i metoda rada (sa 16 demonstracionih časova i predviđenim vremenom za diskusiju o svakom času).

Program rada I ciklusa realizuje se, znači, sa 19 časova teoretskih predavanja, 36 časova vežbi i diskusija, 16 demonstracionih časova i 16 časova diskusije o održanim časovima. Unutar navedenih tematskih oblasti dolazilo je sa svakom novom godinom do manjih ili većih izmena. Na primer, unutar prve tematske oblasti u jednoj godini realizovana je serija od 6 predavanja o razvoju teorije o jeziku, a u narednoj godini serija od 7 predavanja o razvoju teorije gramatike; unutar četvrte tematske oblasti dati program se dopunjuje izlaganjima i tematskim razgovorima koja su, prema mišljenju prethodne grupe nastavnika, neopravdano izostavljena i sl.; unutar pete tematske oblasti demonstracioni se časovi svake godine drže u drugom razredu (u prvoj godini u VI, u drugoj godini u VII, u trećoj godini u VIII). Uz ovakve ili slične izmene osnovna je koncepcija programa rada u I ciklusu u suštini ostala ista za ceo period planirane trogodišnje realizacije.

Navedeni program rada realizuju predavači iz Instituta za strane jezike i Filozofskog fakulteta u Novom Sadu (pregled razvoja teorije o jeziku i teorije gramatike), lektor na Katedri za engleski jezik i književnost (fonetika i fonologija i vežbe iz jezika), prosvetni savetnik u Zavodu (teorijsko-metodički principi nastave engleskog jezika) i nastavnik-mentor u Nastavnom centru (demonstracioni časovi i diskusije o časovima).

Realizacija programa rada u jednoj godini teče kontinuirano, tokom cele godine počev od oktobra i završno sa majem. Ritam rada je takav da polaznici svake druge nedelje, u utvrđeni dan, provode celo poslepodne u Nastavnom centru, prisustvuju demonstracionim časovima, vode razgovor o časovima, slušaju teoretska predavanja ili učestvuju u diskusijama na date teme i rade sa lektorom. Između dva radna sastanka, polaznici Nastavnog centra proučavaju unapred dostavljen radni materijal i obavljaju i druge pripreme neophodne za učestvovanje u radu.

U jednoj godini obuhvaćeno je radom u Nastavnom centru deset nastavnika i profesora. S obzirom na broj časova vežbi, na stav da veći broj izlaganja ima diskusioni karakter i na činjenicu da rad u Nastavnom centru predviđa i obučavanje u korišćenju audiovizualnih sredstava i izradu potrebnog didaktičkog materijala, ocenjuje se da je ovaj broj nastavnika u grupi optimalan.

Završne napomene

Tokom trogodišnje realizacije programa I ciklusa rada u Nastavnom centru za usavršavanje nastavnika i profesora engleskog jezika u osnovnoj školi primenjivani su različiti oblici praćenja i vrednovanja utvrđenog programa rada: ankete za polaznike, upitnici za direktore vaspitno-obrazovnih organizacija, analitički izveštaji i informacije. Na osnovu podataka dobijenih na ovaj način moguće je istaći sledeća mišljenja i konstatacije:

1. Rad u Nastavnom centru i programska orijentacija ovog rada obezbeđuju optimalne uslove za funkcionalno i efikasno povezivanje idejnog, stručnog, pedagoškog i metodičkog usavršavanja.

2. Sveobuhvatnost, permanentnost i programska i planska određenost rada na usavršavanju povoljno utiču na osposobljavanje nastavnika za pravilnu interpretaciju nastavne građe i organizaciju nastavnog procesa, na

inoviranje stručnog znanja nastavnika najnovijim rezultatima psihologije, pedagogije i struke, na unošenje inovacija u nastavni proces i primenu savremenih oblika i metoda rada.

3. Oblici rada koji se koriste u Nastavnom centru (posmatranje, analiziranje, tematski razgovori, razmena iskustava, predavanja) a pogotovu broj učesnika (do 10 u grupi) omogućuju aktivnije i neposrednije uključivanje u rad i brže i efikasnije razrešavanje teškoća i problema sa kojima se nastavnici kao pojedinci susreću pri izvođenju vaspitno-obrazovnog rada.

4. Permanentnost rada oko usavršavanja i planski obuhvat svih izvođača nastave omogućuju brže reagovanje na uočene probleme nastavne prakse i zajedničku analizu i iznalaženje odgovarajućih rešenja.

5. Prorada pisanih materijala za sva izlaganja i tematske diskusije te prikazi novih stručnih i metodičkih publikacija podstiču angažovaniji rad, veću zainteresovanost za proučavanje stručne literature i tešnje povezivanje teorije i prakse.

Navedena su mišljenja uticala na to da opšte opredeljenje stručnih krugova u centru Pokrajine u Novom Sadu bude takvo da ovakvim oblicima stručnog usavršavanja ubuduće treba dati prioritet u poređenju sa tradicionalnim oblicima. Na kraju smo dužni i da ukažemo na stalno prisutan problem u organizovanju rada oko usavršavanja u Nastavnim centrima. On je u sledećem: polaznici Centra učestvuju u radu u Centru paralelno uz redovan rad u nastavi u matičnim školama. To praktično znači da prisustvo radnim sastancima kao i priprema za njih, padaju u vreme koje je slobodno vreme svakog nastavnika i profesora i direktno doprinose povećavanju radnih obaveza nastavnika. Ovo je svakako i bio jedan od razloga zbog kojeg se tražilo da se u pravilnike o rasporedu radnog vremena nastavnika i saradnika u nastavi ugradi stav o potrebnom vremenu za rad oko stručnog usavršavanja i insistiralo da se uključivanje u rad u Nastavnom centru tretira kao obavezna komponenta rada u nastavi. Veruje se da će ova insistiranja usloviti i mogućnost da se polaznici Centra u dane kada su uključeni u rad u Centru oslobode radnih obaveza u matičnim školama.

Yvonne Vrhovac

O UPOTREBI PROŠLIH VREMENA U FRANCUSKOM JEZIKU

U drugoj godini učenja francuskog jezika prema udžbeniku Montani-Batušić *Parlons et lisons 2*, nalazimo lekciju pod naslovom *Jeanne d'Arc* uz koju je iz gramatičkog gradiva predviđena tvorba i upotreba aorista (*passé simple*). Nakon morfološke obrade aorista nastavnik ne smije propustiti a da učenike ne upozori na neke činjenice. Aorist nije arhaično vrijeme; ono i danas živi i upotrebljava se u jeziku, u nekim pokrajinama Francuske više nego u drugima. To je vrijeme uglavnom pisanog jezika, koje u govornom jeziku sve više zamjenjuje perfekt. S druge strane, za uvježbavanje aorista nastavnik treba odabrati takve tekstove u kojima uče-